

สภาร่างรัฐธรรมนูญ

สภาร่างรัฐธรรมนูญ หมายถึง คณะบุคคลที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ ซึ่งวิธีการได้มาและจำนวนของบุคคลที่จะมาเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองในแต่ละยุคสมัย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมีสภาร่างรัฐธรรมนูญมาแล้ว 4 ครั้ง ได้แก่

1. สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2491 มีที่มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2491 กำหนดให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 40 คน โดยมาจากสมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนจำนวน 10 คน สมาชิกวุฒิสภาจำนวน 10 คน และจากผู้ที่มิใช่สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ผู้มีคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนตามบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญ จำนวน 5 คน 2) ผู้มีคุณสมบัติตามบทเฉพาะกาลและเป็นผู้ที่ดำรงหรือเคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงหรืออธิบดีหรือเทียบเท่า จำนวน 5 คน 3) ผู้มีคุณสมบัติตามบทเฉพาะกาลและเป็นผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทน หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือดำรงหรือเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี จำนวน 5 คน 4) ผู้มีคุณสมบัติตามบทเฉพาะกาลและเป็นผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 5 คน โดยมีเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศเป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ และได้ดำเนินการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ จากนั้นได้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2492

2. สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2502 มีที่มาจากธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ที่กำหนดให้สภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวน 240 คน มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและให้มีฐานะเป็นรัฐสภา ทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้ง โดยมีพลเอก สุทธิ สุทธิสารณกร เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และนายทวิ บุณยเกตุ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ต่อมาในปี 2506 นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ลาออกจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจึงทำให้ตำแหน่งรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลงและที่ประชุมได้มีมติให้นายทวิ บุณยเกตุ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่หนึ่งแทนตำแหน่งที่ว่างลง และด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ตำแหน่งรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญคนที่สองว่างลงด้วย ที่ประชุมจึงได้มีมติให้พระศุลยพากย์สุวมนต์ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่สอง ในปี 2511 พลเอก สุทธิ สุทธิสารณกร ได้ถึงแก่อสัญกรรม ทำให้ตำแหน่งประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลง สภาร่างรัฐธรรมนูญจึงได้มีมติเลือก นายทวิ บุณยเกตุ เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2511 และได้ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญจนแล้วเสร็จ จากนั้นได้ประกาศและมีผลใช้บังคับเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2511

3. สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2539 มีที่มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 ซึ่งได้เพิ่มมาตรา 211 ทวิ ที่กำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ ประกอบด้วยสมาชิก ดังต่อไปนี้ 1) สมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ตามมาตรา 211 ฉ) ให้ได้จังหวัดละ 1 คน โดยให้แต่ละจังหวัดดำเนินการประกาศรับสมัคร

จังหวัดใดมีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เกิน 10 คน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งไปยังประธานรัฐสภาเพื่อให้มีการดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครต่อไป ถ้ามีผู้รับสมัครในแต่ละจังหวัดเกิน 10 คน ให้เลือกตั้งกันเองระหว่างผู้สมัครโดยการลงคะแนนให้เหลือ 10 คน รวมทั้งประเทศ 760 คน จากนั้นส่งไปยังรัฐสภาเพื่อทำการลงคะแนนเลือกตั้งให้เหลือ 76 คน 2) สมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ จำนวน 23 คน (ผู้เชี่ยวชาญด้านสาขากฎหมายมหาชนจำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาวิทยาศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 8 คน ผู้มีประสบการณ์ด้านการเมืองการบริหารราชการแผ่นดินหรือการร่างรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ที่ประธานรัฐสภากำหนด จำนวน 7 คน) โดยมีนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ นายกระมล ทองธรรมชาติ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่หนึ่ง และนางยุพา อุดมศักดิ์ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่สอง ได้ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด คือ 240 วัน จากนั้นได้มีการประกาศและมีผลบังคับใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540

4. สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มีที่มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 กำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง มีจำนวน 100 คน โดยมีหลักเกณฑ์การได้มา ดังนี้ 1) ให้มีสมาชิกแห่งชาติประกอบด้วยสมาชิกซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีมีจำนวนไม่เกิน 2,000 คน 2) การประชุมสมาชิกแห่งชาติและวิธีการคัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่ผู้ทำหน้าที่ประธานสมาชิกแห่งชาติกำหนด 3) ให้สมาชิกแห่งชาติมีหน้าที่คัดเลือกสมาชิกด้วยกันเองเพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมควรได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 200 คน โดยสมาชิกสมาชิกแห่งชาติมีสิทธิเลือกได้คนละไม่เกิน 3 รายชื่อ และให้ผู้ได้คะแนนเสียงสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบ 200 คนเป็นผู้ได้รับเลือก ในกรณีที่มิฉะนั้นจะดำเนินการในลำดับใดอันจะทำให้มีผู้ได้รับเลือกเกิน 200 คนให้ใช้วิธีจับสลาก โดยกระบวนการดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 7 วันนับแต่วันเปิดประชุมสมาชิกแห่งชาติครั้งแรก 4) เมื่อได้รับบัญชีรายชื่อที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกแห่งชาติแล้ว ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกบุคคลตามบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้เหลือ 100 คน และนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีนายบรรณิณี เศรษฐบุตร เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ นายเสรี สุวรรณภานนท์ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่หนึ่ง และนายเดโช สนวนานนท์ เป็นรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่สอง ทั้งนี้ ต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญและพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน นับแต่วันเปิดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก จากนั้น ดำเนินการจัดทำประชามติเพื่อรับร่างรัฐธรรมนูญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ยกร่างขึ้น ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เห็นชอบและได้ประกาศและมีผลบังคับใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550

จัดทำโดย

นางรติมา คชนันทน์ วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นายณัฐพงศ์ พันธุ์ไชย วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นายณัฐพงศ์ พิมเสน นิตិกรปฏิบัติการ

นางสาวสุพรรณิศา พรหมบุตร เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ